

Az országos magyar izr. tanító-egyesület

ÉRTESITŐJE.*Megjelen havonkint egyszer.***Felelős szerkesztő: SZÁNTÓ ELEÁZÁR.**

Az előfizetési pénzek és tagsági díjak
Óner Zsigmond egyleti pénztárnokhoz
 Klauzál-utca 4. szám küldendők.
 Szerkesztői iroda Sip-utca 12. sz.

Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-
 egyesület.”
 Előfizetési ár: Nem tagok számára
 egész évre 2 frt.
 Az egyesület tagjainak díjmentesen jár.

Az empirismus a pädagogiában.

A gyakorlati tanító mérvadónak tartja a tapasztalatot, és ez csak helyeselhető.

A tapasztalat volt az emberiség első tanítója, bölcsen tanította az egyént és a nemzeteket, ha a szerencsés véletlen azon ósvényre vezette őket, melyet csak a későbbi megokult kor helyesnek kijelölt; de mint szigorú, és kérlelhetlen figyelmező lépett föl, ha téves uton jártak.

A tapasztalathoz rendszeres igazságok és igaz rendszerek rejlenek, ~~csak~~ csak idők múltán kibontakoznak; de kibontakozásuk bevéására egy emberöltő gyakran kevés. A ki tehát csak saját egyéni tapasztalatát működésének terén mérvadó vezérsillagul akarja elismerni és elégségesnek tartani, csak ritkán okulhat halála előtt.

Az általános tapasztalat, mely az emberiség hű kísérője, idők jártával határozott alakot öltött, és a tapasztalat ezen alakját tudománynak nevezzük.

Csak sikert arathat az, ki tanácsot kérve eme tapasztalathoz fordul; csak boldogulni fog az, ki az egyetemes tapasztalatra hivatkozik, mivel csalhatatlan magva.

Élni, annyit tesz, mint tapasztalni.

Élet tapasztalás nélkül csak tengés. A tapasztaló élet függ az idő- és a tértől. Élt és átéli az emberiség az ismert időt szétszorva és együttesen az ismert földrészeken. Az egyén csak egy emberöltőn át élhet, igen gyakran a göröngyhöz kötve.

Az emberiség számot vetett tapasztalataival, kiküszöbölte a csalékony tapasztalatokat, fölhalmozta a csalhatatlanokat a tudomány tárházában.

Kell, hogy a rövidéletű egyén hajoljon e térház előtt, kell, hogy egyéni tapasztalatát alárendelje az egyetemes tapasztalatnak; de szabad neki ott kutatni, szabad neki egyéni tapasztalatát az általánosan elismert egyetemes tapasztalattal összehasonlítani, és ha ő a fönkölt szellem, mely jobban látott mint az elődei, mutassa, hogy a lehetőség fönforog, mely szerint jobban látni lehet; — háladatos lesz ez utókor.

Herbert Spencer, a hírneves angol bölcész, felelete azon kérdésre „mely ismeret bír a legnagyobb értékkel:”

a tudomány.

A tudomány uralja az ismeretek minden ágát. Minden ismeret köszönheti léteét, mint ismeret, csak a tudománynak és e tudomány nem valami szörny, mert nem egyéb mint az ismeretek terén tett egyetemes tapasztalatok érvényes és a kor szelleme által elismert tényei.

A legfiatalabb tudomány a meteorologia még fejletlen; mivel a tett tapasztalatok egy és ugyan ezen körülmények között létesülő tényeket még nem fedeztek fel.

Ezeren állnak a meteorologia szolgálatában, figyelnek, észlelnek szóval tapasztalnak. A tapasztalások eredménye lesz, hogy a figyelő szem hasonló körülmények között hasonló tények létesülését fogja észlelni, hasonló okokból hasonló okozatok fejlődését fogja látni.

A figyelő szem igazságokat fog fölfedezni, ezeket az értelemnek bevilágló alakba fogja foglalni és **törvénynek** nevezni. — Ezen törvények lesznek az egyetemes tapasztalatok eredménye, ezen törvények fogják a meteorológiát rendszeres tudománnyá tenni.

A népnevelés feladata lesz e tudományt a népnek érthetővé tenni — népszerűsíteni, hogy a földmives a kereskedő, az utazó ennek gyakorlati hasznát vegyék.

Habár csak **egy** egyén lesz az, ki e törvényeket fogja fölállítani, még sem lesznek ezek csak egyéni tapasztalásainak eredménye; mivel az utat már egyengetve találta.

Egy ember élete kevés egy tudomány létesítésére. A létesítés egy nagy korszak érdeme, a rendszerítés égynek érdeme is lehet, noha a rendszerítés ez esetben alig érheti el a tökély fokát.

Helyesen cselekszik az, ki az egyetemes tapasztalatot mérvadónak tartja; de rövidlátó az, ki saját tapasztalatain támaszkodva működésének terén boldogulni akar. Az egyetemes tapasztalatokban rejlenek igazságok; ezen igazságok a nevezett tapasztalásoknak végcélja, ezen igazságok csalhatatlanok, és csak ezekből kibontákoznak az üdv és a boldogulás.

Vajjon föl vannak-e fedézve a nevelés és az oktatás terén azon csalhatatlan igazságok, melyekből egyedül a boldogulás fakad? Ezen kérdésre igen rövid a felelet. Nem!

Különben vétek volna az iránytól csak egy hajszálnyira eltérni, melyet az igazságok kijelöltek.

Léteznek különféle rendszerek.

Minden rendszer más célokat (habár lényegökben egymástól nem igen eltérők) és más eszközöket a kitűzött cél elérésére határoz meg, kiki más-más rendszer szerint akar boldogulni; de az igazság nem valami, mi kisebb nagyobb, vagy más-más szín vagy alakban lehet.

Az igazság csak egy voltában fordul elő, és ez változátosságot vagy változékonyságot nem ismer, ezek nem férnek lényegéhez. Örökkévalóságtól létezett, de szemünk gyarlóságának kell tulajdonítani, hogy mi nem látjuk, eszünk fejletlenségének kell betudnunk, hogy mi nem bírjuk fölfogni, szellemünk tökéletlensége az oka, hogy nem birunk vele megbarátkozni.

A neveléstudomány még nem ismeri azon csalhatatlan igazságokat, melyektől egyedül a siker függ, de törekvése oda irányul, hogy eme igazságok utat törhessenek maguknak.

A gyakorlati tanítók, kik, mint a neveléstudomány felkent papjai, ennek szolgálatában állnak, egyengetik eme igazságoknak az utat, ha az ismert tudományos rendszereknek vetik magukat alá, ha ezek egyikének értelmében és szellemében működnek, ha ezek egyikét vagy másikat tovább fejlesztik, ha hajolnak az egyetemes tapasztalat, előtt, s ha öntapasztalatu-

kat elszigetelten minden tudományos rendszertől nem akarják a gyakorlatban érvényesíteni.

Ámde a tapasztalat az, mely ezen vallomásra kényszerít: „Tisztelet a tapasztalatnak! — még is hozzá kell tennem, hogy az egyetemes tapasztalat mellett csak azon egyéni tapasztalat mely az egyetemes tapasztalat kövér talajából megifjodva kisarjadozik az, mely tiszteletet érdemel.

Az empirismus e neme egyengeti ez utat a csalhatalan igazságoknak, melyeknek bekövetkezését várjuk, mivel, mivel még igen sok vár még az oktatás terén a megoldásra. Vessünk csak számot lelkünk ismeretével, és feleljünk ezen kérdésre: vajjon tudnak-e növendékeink olvasni? Ha tudnak olvasni, csak gépiesen olvasnak; de a gépies olvasás lélektani jelensége csak így folyik le: A betű képzele fölébreszti a hang képzetét. Ezen lélektani mozzanat hat ugyan az értelemre; de miután a betűk száma igen korlátolt, ismétlődik ezen tünemény igen gyakran, és az a mi kezdetleges állapotában a felfogásra az értelemre bizonyos mértékben hatolt, a gyakori ismétlés folytán gépiességgé süllyedt alá.

(Folytatjuk)

Öregfy.

A politika és néptanító.

Gyakran hallani azt az intést: „A tanító ne politizáljon!” de még gyakrabban: „A tanító az életnek neveljen!” E két mondat ellentétben áll egymással, mert a ki az ifjúságot az életre akarja nevelni, annak az életet ismernie kell, az életet pedig nem ismerheti az, a ki a társadalom ügyeit, bajait, kivánságait, törekvéseit nem ismeri. A ki csiga módjára elzárkozik a külvilág eme áramlatai elől és szemet huny a politika előtt, az nem ismeri a népeletet, nem felelhet meg tökéletesen népnevelői hivatásának.

A politika fogalma tágabb értelemben: a jelenkor történetének ismerete; a jelenből fejlődik a jövő. Minden egyes ember, a ki az összesség hasznára működni akar, kell, hogy népének történetét ismerje, kell hogy annak törekvéseitől áthatva legyen; különben holt czölöp marad az élő sövényben, vak, ki a sötétben tapogat. Minden emberben ki népének történetét ismeri, felébred a honszeretet. Csak az mondhatja büszke öntudattal: „Én magyar, német vagy franczia vagyok!” aki ismeri nemzetének multját és jelenét és tudja hova czélózunk a jövőben, A mint valaki családjának és barátjainak jó- és balsorsa felett érdeklődik, úgy kell hogy a hazának minden önérzetes fia annak jólétét is szíven hordja.

A jelenkor politikai történetének fejlődéséről napról-napra értesítenek a napi lapok és a tanító ezeket ne olvassa? a politikával ne törődjék? — Hiszen akkor jóval alább süllyed a legutolsó paraszt szellemi nivau-ja alá.

Az ujság-olvasást ugyan meg nem tagadja senki a tanítóktól; mert olvasni és gondolni mindenkinek szabad a mit és a mennyit akar. De a politika nem marad papíron, kisodorja az embert a nyilvánosságba, kényszeríti őt — cselekedni. És ez megütközik aztán a soknak véleményével, de elhanyagolása a közjólétre káros lehet. Még is azt mondják: **a tanító ne politizáljon!**

A tanító mindenekelőtt honpolgár és azután népnevelő. Mint honpolgár ugyanazon politikai jogokkal él, mint akárki; neki tehát nem szabad azon község állapotát melyben él, annál kevésbé a hazának állapotát közönnyel nézni. Egy községben sem fordul elő azon mindenestre kivá-

natos körülmény, hogy tagjai mind egyenlő véleményben, egyenlő műveltségük vagy mind jó- vagy roszakaratuak volnának; mindenütt vannak pártok, melyek egymás ellen küzdenek. Hogy a tanító a pártok egyikéhez sem tartozzék, az nem lehetetlen ugyan, de fölötte nehéz; mert, miután a községben él, akaratlanul is az egyik vagy másik párt felé hajlik és így sejtetlenül a szorosabb értelemben vett politikába sodortatik. Sokan vannak ugyan, kik így szólnak: „Mit törődöm én avval, nem bánom akár így határozzák akár úgy.“ De a tanítónak **nem szabad** így okoskodni. Annak mint mivelt embernek kell, hogy a község jólétét szíven hordja; annak kell tanácsával, véleményével előlépni, ha az által a közügyeknek szolgálatot tehet. És ha így cselekszik — bent van már a politikában. Ne törödjék avval, hogy önnönmagára nézve előnyös vagy hátrányos volt-e ez, bizza ezt Istenre. Ő kötelességét teljesítette; ezen öntudat a legszebb jutalmát nyújtja neki. Községi választások alkalmával a tanító tevékeny, mivelt és szabadelvű férfiakat akar a képviselőségbe választani, és ennek ne merjen kifejezést adni!

Kivánatos, hogy a néptanítók is a közbizalomtól a községi képviselőségbe meghivassanak. Az iskola szoros összekötetésben áll a községgel; igen gyakran iskolaügyek kerülnek szőnyegre és ki adhatna erre nézve jobb tanácsot és felvilágosítást mint a lelkiismeretes szakavatott tanító? — Sajnálatos, hogy eddig hazánk községeiben nagyon gyéren fordulnak elő azon esetek, hogy a tanító is beválasztatnék a községi képviselőségbe. Hogy itt egy kitünő műveltségű tanító sikeresen működhetne a község és az iskola jólétének előmozdítására, azt nem tagadhatja senki. „De így“ — úgy vélekednek sokan — „a tanítónak alkalma van politizálni és azért nem választjuk.“

Térjünk át a magasabb politikákához! — A mint kivánatos, hogy a tanító a községi képviselőségbe jusson, még inkább kivánatos, hogy a tanító a megyei gyűlésekben tettelegesen részt vegyen. De a tanító ne politizáljon? Így mondják; és szivesebben látják, ha a tanító egy pohár bor mellett tölti iskolánkívüli idejét mintsem ott a hol közügyekben tanácskoznak.

Hát az országgyűlésben hány tanító ül?! — Benne képviselve látjuk: a földmivelők, kereskedők, ügyvédek, iparosok hivatalnokok szóval minden osztályt csak a néptanítóét nem. Az országgyűlésben a legkülönbélebb érdekeket látjuk képviselve. Hát a néptanítóknak nincsenek saját érdekei. De itt ismét politizálunk és „Ne politizalj!“ hangzik intéstül a fülemben.

N. községben két képviselőjelölt lépett föl. „Ugyan tanító ur“ kérdezi egy választó polgár „kire adjam a szavazatomat?“ „Erre vagy arra“ hangzik a felelet. De itt megintem észreveszem hogy politizálok. Nincs menekülés; a tanítónak gyakran kell politizálnia.

Nézzük csak a néptanítót mint népnevelőt! Hogy az iskolában sikeresen működhessen nem elég, ha csak az iljuság neveltetését felkarolja, — az egész község sőt az egész haza jogos igényt tarthat áldásos működésére. Ő neki hatni kell szülőkre, hatóságokra, egyesekre és a nagy közönségre, hogy az iskolának mindazon eszközt megszerezhesse, mely működésének sikerét emelhetné. Kell, hogy minél több barátot szerezhessen a népnevelés szent ügyének. A különféle népnevelői intézményeket u. m. a vasárnapi iskolát az ismétlő iskolát, felolvasásokat a már felserdült ifjuság számára stb. mindezeket vagy kezdeményezni, vagy előbbre vinni a tanítókhöz illő dolog De valljon nem tartják-ezt **politizálásnak**? A lelkiismeretes tanítót nem riasztja ez vissza. Különösen kisebb községekben

kell hogy a közerkölcsök, közmiveltség és így a közjólét előmozdítása körül fáradozzon, minden nemes eszmeért sikra szálljon. Ez politizálás ugyan ; de ne riadjunk vissza a politika ily értelmű sokszor kellemtelen és az önérdéket károsító gyakorlásától! „Népfélvilágosítás és népjólét“ ez legyen jelszavunk! Ez lelkesítsen bennünket és ez legyen törekvéseink célja a tanítói pályán. Hisz a ki óvatosan minden politizálástól távol tartja magát, hogy saját anyagi jóllétét ne veszélyeztesse, az is politizál. A politikába nem avatkozás az is politika, de önző.

De azért mi nem akarjuk azt, hogy »minden lében kanál« módjára a tanító mindenkinek nézeteit ráerőszakolja, folytonosan szembeszálljon mások véleményével, minden létező intézményt kritizálja, a pártoskodást sportnak mívelje. Sőt ellenkezőleg a tanító csak ritkán s akkor is csak okkal-móddal és kellő helyen adjon kifejezést politikai nézeteinek. Első és főgondja az iskola legyen, itt fejtse ki munkásságát a népnevelés szent ügyében, csak azután künn mint értelmes polgár.

Morgenstern Jakab.

A munkatanítás az iskolában.

(Emlékbeszéd, melyet Lederer Abrahám tanár egyesületünk közp. választmányának május hó 12-én tartott ülésében alapítónk boldogult Lederer Bernát emlékének tiszteletére tartott. Szerk.)

Tisztelt gyülekezet!

Ma éppen 2 éve annak, hogy boldogult Lederer Bernát urat örök nyugalomra kísértük. Mélyen gyászoltunk e veszteség felett, mert Lederer Bernát elhunytá által a haza egyik derék polgárát, a magyar zsidóság pedig egy hű, áldozatkész tagját vesztette el. Gyászoltunk e veszteség felett, mert a boldogult elhunyt a számos tagból álló nemesszívű családot mély gyászba ejtette és minden egyes családtagnak mély lelki fájdalmat okozott. Ma éppen egy éve annak hogy a boldogult halálozási napján, mely napon mi a család által örök emlékre elhelyezett alapítvány kamatjait együletünk egyik szegény sorsu tagjának nyújtjuk, közös fájdalomunknak kifejezést adtam, és emlékbeszédemet a boldogult felett következő szavakkal zártam be: »A magyar-zsidó tanítótság legméltóbban örökíti meg az elhunyt emlékét, ha a nevelésre bizott növendékeket hasonló erények gyakorlására ösztönzi.«

Minthogy a tisztelt választmány az idény is engem bizott meg azzal, hogy néhai Lederer Bernát ur halálozási napján együletünk kegyeletét és hálóját a boldogult iránt lerójam, ugy azt hiszem, hogy ezen feladatot legbiztosabban az által teljesítem, ha a nagy virágkoszoruból csak egy virágot szemléltetek, ha a sok jó tulajdonságokból, melyek a korán elhunytat díszítették, csak egyet felemlitek, és ezt mai paedagógiai megfigyelésünk tárgyává teszem.

Lederer Bernát a munka hű barátja volt, és ezen becsületes munkásságának köszönhette részben nagy anyagi vagyonát. Már kora ifjúságtól fogva minden idejét a munkára szentelte. Nem kedvelte az üzérkedést, sőt gyűlölte a tőzsde papirosokkal való üzérkedést, de szerette a földművelést. A halál éppen munkálkodása közben Kengyel nevű nagy pusztáján érte őt utól.

Midőn Budapesten néhány nemes érzelmű ember egy egyesületet léptetett életbe, azon célból, hogy a szegény szülők gyermekéit földművelés-

re, a mezőgazdaszat művelésére nyerjenek meg, vagy őket kézművesekké képeztessek. Lederer Bernát egyike volt azoknak, kik ezen emberbaráti törekvést előmozdították, a boldogult mint alapítótag lépett az orsz. kézmű és földművelési egyletbe és néhány szegény gyermekéket magával is vitt a pusztára és azokat ott a mezőgazdaszatra tanította.

Ha mi tisztelt hallgatóim az elhunyt emlékét tisztelni akarjuk, úgy legjobban cselekszünk, ha mi is ezen eszméket előmozdítjuk, t. i. az ifjúság egy tetemes részét szorgalmas munka végzésére bírjuk. A természetben mindenütt munkával találkozunk. „A földi élet a napnak munkája” mondja Helmholtz. Az emberiség minden tudományt és művészetet a munkának köszönheti. Hogy a természet az ember szolgálatában áll, az ipar és kereskedelem haladása — az a munka eredménye. A munkálkodás élet a restség halál. A munkálkodás erény, a resteség bűn, és Tompa Mihály szépen mondja :

Munkásság az élet sója,
A rómlástól mely megójsa,
S csak az, ki nem hevért,
Várhat áldást s sikert.

Az első művelődés korszakában élő népeknek hamis fogalmuk volt a munkáról. A vad népek még most is megvetik a munkát.

A görögöknél a munka végzése rabszolga kötelessége volt. Az izraelitáknál, tehát őseinknél a munka igen nagy becsülésben részesült. A szentírás az izraeliták kötelességévé teszi hetenkint 6 napig dolgozni.

Az izraelita nép számos és híres tudosai kovács, lakatos és asztalos mesterséggel foglalkoztak.

A talmud számos helye bizonyítja, hogy az izraelitáknál a kézművesség igen nagyra becsültetett. Így pl. mondák bölcsseink : »A ki fiát nem hagyja kézművességre taníttatni, az fiát egyszersmind rablásra tanítja. Chag. 5.

Bölcsseink továbbá ezt tanítják : »Többre becsülendő az, ki munkásságának keresetéből él, mint egy olyan, a ki csupán csak istenfélő.« Berach 8.

Ha egy kézműves munkával volt elfoglalva, azt hitték régi rabbaink, hogy a kézművesnek nem kellett felkelnie az érkező tudósok előtt. nehogy ő munkájában zavartassék. Csak a 2000 évi elnyomás folytán vesztették el az izraeliták kedvüket a földműveléstől és kézművességtől. Mert a political törvények megtiltották, hogy az izraeliták földeket vásárolhassanak és földműveléssel foglalkozhassanak vagy a kézművességet művelhessék.

Most már hálá az égnek ezen szomorú idők elmúltak.

A tudomány, a művészet és kereskedelem terén az izraeliták már kitüntették magukat. Kivánatos volna, hogy hitsorsaink gyermekeiket most inkább kézművesekké taníttatnák, vagy a mezőgazdaszati pályára adnák.

Mi tanítók is hozzájárulhatunk e cél előmozdítására.

1. A hitoktatás alkalmával, az olvasás, a történelem és természetrajz tanításánál a tanító igen gyakran bebizonyíthatná azon fontos igazságot, hogy a munkásság az ember szent kötelessége és nagyon könnyen gerjeszthetné az ifjúság kebelében a munkásság szeretetének érzelmét. Sokszor alkalma nyílik a tanítónak, hogy figyelmeztethesse a felserdülő ifjúságot a középiskola tulságos nagy látogatására, a szellemi proletárus tulszaporítására és az ez által származó társadalmi veszélyre.

2. Ha a tanító a természetrajzot mennyire lehet a kertészet és a földművelődéssel összekapcsolatba hozza ; azért Sváb bécsi gimnasiumi igazgató 15 évvel ezelőtt és minálunk Gönczi Pál miniszteri tanácsos indítványozták, hogy minden iskola mellett legyen egy iskolai kert, melynek célja volna a gyermekeket a kertészeti és földművelési munkákra szoktatni.

3. Ha a tanító a természettan és technologia tanításánál a gyermekeket utasítja, hogy ők magok is tegyék a kísérleteket, természetesen elkerülhetetlenül szükséges, hogy a tanító mutassa a gyermekeknek miképen kell a műszerekkel elbánni.

4. Ha a tanító már a népiskola alsóbb osztályaiban a tanulókkal mindazon gyakorlatokat, munkálatokat, melyeket előbb a gyermekkertben tanultak, ismételteti és továbbra kiképezi.

5. Ha a tanító ott, hol a körülmények megengedik, a hazai ipar és a kézi munka tanítását a népiskola felsőbb osztályaiba behozza.

A munkatanítás eszméjét már több száz évvel ezelőtt hirdették a nagy paedagogusok, de különösen: **Comenius, Locke, Rousseau, Salzmann, Pestalozzi és Fröbel.**

A Néptanítók lapjában **Szupan Vilmos tanár** több cikkben ezen eszme fejlődési történetét tanulságos módon és érdekesen adja elő.

A munkatanítás a paedagogiai napi kérdésekhez tartozik. Ezen paedagogiai eszme jelenleg körutját teszi az egész művelt világban

Dánországban már általánosan fogadták el a népiskolában való munkatanítást. **Caas von Clausen**, ezen fontos eszme elterjesztője szép sikerrel fáradozik e téren. Már több, mint ezer tanítványa tanítja a házi ipart, a népiskolában. Ő a munka tanításnál a gyakorlati életet, a hasznot tartja szem előtt.

Schenkendorf Emil Németországban ezen eszmét már paedagogiai szempontból alkalmazza. Nála nem a készitendő tárgyak becse, a kézművessé való kiképzés a főczél, hanem a munkaszeretet és kezügyesség. Poroszország különösen Szilézia és a Rajna tartományokban ezen elv szerint valósítják meg e paedagogia eszmét.

Még jobban fogta fel ezen eszmét t. i. a munkatanítást, mint alakilag képző mozzanatot **Schváb** Ausztriában. Nézete szerint szükséges és kívánatos, hogy minden népiskola mellett legyen egy műhely, hol a tanulók télen tanulják a különböző műszerekkel való bánásmódot és különféle tárgyak készítését, és legyen egy iskolakert is, hol a tanulók nyáron tanulják a kertészeti és gazdasági munkákat.

Lipcsében életbe léptettek már oly iskolát, hol a munkatanítást a közönséges iskolai tantárgyakkal kapcsolatba hozzák, és hol a jövő század elmélet és gyakorlati művelt népiskola tanítói kiképezik.

Egyébiránt minálunk sem új ezen eszme. **Gönczi Pál** már több év óta ennek lelkes megpendítője és buzgó elterjesztője és már több állami tanítóképző intézetben a tanítójelöltek utasítást nyernek a háziipar és kertészet tanításában.

A munkatanítás egészségi, erkölcsi, értelmi, aesthetikai, gyakorlati és nemzetgazdasági szempontból nagyon fontos. Az egyoldalú értelmi oktatás árt az egészségnek. Nem csak a fejet és szívet, hanem a kezet is kell gyakorolni. A kéz a léleknek legfontosabb eszköze, azért kívánatos, hogy minden gyermeket úgy neveljünk, hogy birjon világosan gondolkodó fejjel, melegen érző szívvvel és munkaszerető ügyes kézzel.

Az által mi legjobban fogjuk az elhunyt jótevőnk néhai **Lederer Bernát** emlékét tisztelni, mert az által az ő szellemében neveljük az izr. ifjuságot, az által az izraeliták közt sok értelmes földművelő, ügyes mesterember, munkaszerető iparos száma gyarapodni fog és az által legjobban válik áldássá néhai **Lederer Bernát** emléke.

זכר צדיק לברכה

Az Édenkert négy folyója.

(Folytatás és vége.)

Most a „Gichon” folyamhoz érkezünk. Melyik ez a folyam? A királyok könyvében I. I. 33 ugyancsak felvan említve egy kis folyó melynek a neve Gichon — de ez a Gichon nem lehet az Édenkert Gichonja — mert ez a Gichon Jeruzsalem közelében volt és csak jelentéktelen folyócska lehet nem pedig „főfolyam”. Jeruzsalem közelében bármely oldalról nézzük nincs is nevezetesebb folyó, a tőle keletre eső Jordán folyó nem kerüli meg Kus országát, a mint ez Gichonról a Szentírásban írva vagyon. De tán keressük meg először Kus országát. Azt mondják, hogy Kus: az Aethiopia, sokan így is fordítják; Luther például így fordítja a verset: „der da fleusst durchs Mohrenland.” de a Mohrenland az Aequator alá esik, az Édenkertje pedig Indiában volt, s ezt az érvet az Ibn Ezra is felhossa azok ellenében, a kik miként Szádja (és később Rasi) azt állítják, hogy a Pison a Nilus folyam. Még logikai szempontból sem lehet azt feltennünk, mert a Szentírásban sehol sem akadunk kirívó ellentmondásokra. A Szentírás constatálja, hogy egy folyamtól szakadt el a 4, az az Eufrát és Tigris pedig északról délnek folynak, hogy volna hát lehetséges, hogy akár a Gichon akár a Pison a Nilus volna, hogyha az épp ellenkező irányban déltől éjszak felé foly? . . . De az még is igaz, hogy Kus a fekete emberek lakóhelye! Nem is tagadjuk ezt, hanem ez még nem bizonyít a mellett, hogy fekete lakók csak Afrikában lehetnek, nem is szólván arról, hogy némely nyelvűvár szerint az aethiopiai nyelv a semi nyelvfajhoz tartozott*), melőzvéen még azt is, amit a „Kosmos” mult évi folyabán a „Kus” itákról mint a zsidók szomszédos országáról (vonatkozással a Genesis elbeszéléseire) közlött, csak azt kérdem: A „Himalaya déli lábánál elterülő síkságnak nem-e Hindosztán a neve még mai nap is? és Hindosztán szószerint annyi mint: feketék országa**). Ha Kuss; Hindosztán ¹⁾ akkor a Gichon az Indus folyó, mely a Himalayából fakadván éjszakról délfele folytatában Hindosztán síkságát szeli. Pérsze, hogy ez nem egyéb pusztá feltevésnél, de a valószínűség még más okból is nagyon mellette szól, mert a 4-dik folyam nem más, mint a Gauges, aminek bizonyosságául a következő nagy auctoritásra hivatkozhatom: Dr. Lefmann S. a Heidelbergi egyetem tanára, a ki a régi Indiát átkutatta és „Geschichte des alten Indiens” című művében, vizsgálódásainak és tanulmányozásának eredményét velünk megismerteti művének bevezetésében im ezeket mondja: „Sonst besteht die Kunde von dem fernen Morgenlande und seinen Schätzen seit ältester Zeit und Schrift. Das phison-umflossene Land Chawilah „wo das Gold ist” der Bedorah (bedara) Baumwollenbaum und der Shoham-oder Lazurstein gefunden wird neunt schon die erste Seite der Bibelerzählung. Und Phishon (payasavan) der milchreiche ist der Ganges, und Chavilah (sänvira) ist westliches Indien, wie das mit diesem zumal und noch mehrfach genannte Ophir.” — A határozottság melylyel Lefmann e szavakat írja, sejteti velünk mikép állítása valódiságához kétség nem fér. Igaz ugyan, hogy Voltaire és társai mint hajdanta most is gunyolódhatnának mondván, hogy az mégis kissé kemény dolog, hogy Ádám

¹⁾ Susiana országát, mely Media és Babylonia közt fekszik ugy hitták azelőtt: Kusistán.

*) Hellvald: Culturgeschichte.

***) Arendd-Balbi-Erdbeschreibung I. Vorderindien.

egy 700—800 mérföldnyi területű kertet miveljen. A magunk megnyugtatóására a következőket mondhatjuk. **דברי תורה בלשון בני אדם** A szentírás emberi nyelven beszél.

Az ember, ki Isten hasonmására lőn teremtve, csak kitünő helyen, csak Éden kertjében nevelkedhetett fel. Az Éden kertje, mely oly kitünő, oly nagyszerű volt, nem volt Palaestinába áthelyezhető, de Palaestina is hivatalva lett a „tejjel és mézzel folyó ország lénni, miért ne ágazhassék hát el az Éden kért kutfeje és hozzá áldását az „igéret földére?“ A szentírás emberi nyelven beszél és emberség kell ahhoz ezt az egyszerű tiszta nyelvet megérteni. Petőfi is „tejjel és mézzel folyó Kanááná“ teszi szép Magyarországot, és minden népnek van egy „igéret földje.“

Megengedjük, hogy a négy folyó: az Enfrates, Tigris, Indus és Ganges a mai fogalmaink és földrajzi ismereteiük szerint egy kissé nagyocskakertet öntöznek, de menjünk csak egy kissé vissza ama régi korba, a hol egg Cyrus birodalmat nyugaton az Ister (Duna) és keleten az Indus mosta, és nem ért-e Nagy Sándor karja a világ egyik széléről a másik széleig kiterjedvén birodalma az Adria tengertől a Hyphasisig és Seytától Aegyptomin messze tulnan?

Miért ne lehetne a Hymalaya szülő anya négy folyamnak azon korban midőn a „hegyek úgy ugrándoztak, mint a kosok“ a halmok pedig mint a bárányfiak? És Palestinában is volt Hymalaya — mert Hymalaya nem más mint „fehér hegy“ Libanon pedig szintén „fehér hegy.“

¶ alatt bizony nem is értették ám a régiek olyan egy kis virágos kertet, mint a minőt szük lakásházaink szük udvarán kikerítünk, ott az irás forgassátok, és megtaláljátok benne, hogy „mint Jahova kertje mint Aegyptom földje.“ (***) Ime egy egész ország egy kert.

Ezzel befejezem soraimat; melyeket csak azért irtam, hogy miként Dr. Kármán ur oly szépen mondja a multakat és mostaniakkal összebarátkoztatni megkísérltem. Ha nem sikerült — hisz én csak tulajdonképen összehordtam, mit mások mondtak — de ha ez sem sikerült volna, tudják bé gyengeségemnek, de csak ne rossz szándékomnak.

Schön József.

A hitoktatás elvei és rendszere.

I.

(Folytatás és vége.)

Azonban a multban való ez eligazodás a jelen morális felfogás alapján, még nem teljes megoldása a feladatnak Nem szabad szem elől téveszteni más tekintetből sem a tényt, mely elmélkedésünk kiinduló pontja, hogy mind külön felekezet hivei oly nemzeti közösségben élünk, melyben különféle más vallás-felekezetek be vannak foglalva. Lehetséges volna oly egyoldalulag nevelni az ifjuságot, hogy hű öre legyen a felekezete hagyományainak, hű igaz zsidó, és egyuttal érzékel bir körünk erkölcsi felfogása iránt is; ugy hogy egyéni tekintetben, mint ember mindenkép megfelelő felebaráti kötelességének; — de mégis féltő, hogy az összetartozás érzete nem fog mély gyökeret verni, ha kellő felvilágosítás, méltányló utbaigazítás nélkül hagyjuk a többi vallásos közösségek multját és jelenét illetve. Bármily felekezethez tartozzék is valaki abban a meggyőződésben kell élnie, hogy a mi nemes, szent kincset hitvallása érlel, az tulajdonkép közös

***) Genesis 13. 11.

nemzeti tulajdon — s azért senkinek sem szabad közönyösnek maradnia a nemzeti élet bármily irányával és elágazásával szemben. A vallástani-
tásnak elkerülhetetlen tiszte tehát eligazítani az ifjuságot a tekintetben is, minő viszonyban áll az ő vallásos meggyőződése a vele egy nemzeti közösségben élő többi felekezetek vallásos meggyőződéséhez. Ez sokféleképp történhetik meg. De minthogy főczél e tekintetben is az erkölcsi egység fentartása, nyilvánvaló, hogy sem az apologetikus, sem a polemikus eljárás célhoz nem vezet. Apologjára annak, ki ismeri és becsülni tudja felekezete multját, mely jövődjének is záloga, nincsen szüksége; a polemiai pedig aligha erősítheti, amint kívánatos, a különböző hitfelekezet közt, az egyetértésen alapuló tiszteletet. Nincs más mód, mint ép azt kiemelni a más felekezetek hitében, a mi saját hitünk szempontjából méltánylandó, kiemelni az érdemet, melyet a más meggyőződés az emberi fejlődésre nézve már szerzett, s a szolgálatot, melyet ez irányban a maga körében jelenleg is teljesít. Fő suly fektetendő egyáltalában arra, a mi megegyezőt a különböző hitvasokban, eltérő formáik daczára, találhatni; és több tekintettel legyünk a vallásos érületnek, a lelki motívumoknak azonosságára, mint az eltérő módokra, melyekben kielégítését lelte. S vajjon ily magas-szellemű, nemes méltatására a más vallásoknak, ki volna inkább hivatva, mint mi, kiben volna meg inkább szellemi mérték, mint a zsidóságban, mely — nem a büszkélkedés hangján legyen mondva, hanem a vele járó kötelezettség tudatában — a művelt nemzetek vallásának szülője. Hiszen bármennyire differálódott is különböző vidékek és idők hatása alatt biblíánk tana, ezt a közös alapot egy hitvallás sem tagadhatja meg, de bizvást nem is akarja megtagadni.

Ezek volnának tehát az általános vezetű elvek, melyek értelmében véleményem szerint a vallás-tanítást szervezni, anyagát kiszemelni s módszerét megállapítani kell. Érzem, mily távol ut van még az általános elvek helyeslésétől a részletek megfelelő kifejtéséhez; de ép azért nem akartam semmiféle részletes kísérlettel magunknak az elveknek felfogását zavarni és elfogadhatóságuk elé akadályt gördíteni. A részletek fejtegetését jövőre kísérem meg, erőm és tapasztalatom mértéke szerint; aligha fog az végleges megállapodás értékével birni, a mint különben is nagy körökre kiterjedő tervezkedés soha nem lehet egy embernek munkája. Az elvek igazságáról azonban annyira meg vagyok győződve, hogy bár talán szerénytelenség prófécziával végezni értekezésemet, még is koczkáztatok egy állítást. Szokás mondani: hogy »az a nép, mely leginkább gondoza iskolaügyét, az lesz majd a többi nép vezetője az emberiség nagy munkájában«; — ily értelemben mondanám, hogy a mely felekezet ily elvek alapján szervezi vallása tanítását, azé lesz vallásos kérdésekben a vezető szerep!

Budapest.

Kármán Mór.

EICHBERG ADOLF,

a nagy-kanizsai izr. iskolák nyugalmazott igazgatója.

Kalapot le, tiszt. kartársak! Olyan tanférfinak életrajzát vázolom előttetek, ki ernyedetlen önszorgalma és képessége, ugymint sikerdús működése által fölséges királyunk kitüntetését kiérdemelte és hazánk jeles paedagogjai között illő helyet foglal el.

Ha áll azon elismert paedagogiai elv, miszerint „A tanító az iskola,, ugy viszont megítélhetjük az iskola fölmutatott sikeréből a tanítót is.

Minthogy a nagy-kanizsai izr. elemi és kereskedelmi tanulói mindenkor a hozzá hasonló tanintézetekből kikerült tanulóival versenyezve elsőbbséggel bírták. tagadhatatlan, hogy ezen iskola tanítói, mint iparkodó haladó tanfériak hiven élnek szent hivatásuknak, élükön pedig Eichberg Adolf mint kifáradhatatlan. buzditó igazgató-tanító hervadhatlan érdemeivel.

Eichberg Adolf született 1086. Csehország Tábor nevű városában, a hol is 12-dik életéveig az ottani Mária Theresia királynő által alapított nyilvános 4 elemi oszt. kath. iskolában nyerte első alapoktatását, mely felsőbb osztálya két évi reál tanfolyammal volt kibővitve. A mellett, az akkori szokás szerint szorgalmasan eljárta a felekezeti vallás és thalmud-iskolába, mely tantárgyakban szinte nagy szorgalmat és képességet fejtett ki.

Szegény sorsu szülei anyagi mód hiányában nem lévén azon helyzetben, hogy tehetséges fiukat magasabb kiképeztt és végett Prágába küldjék, azonfelül pedig az akkori felekezeti korlátok között a tudomány után vágyó zsidó fiúnak a tudomány széles terén nem lévén más választás mint az orvosi vagy papi pálya, az utóbbira szánta magát, minthogy itt hitsorsosai pártolására számíthatott. El is hagyta a 12-dik életévében a szülői házat, utazván Prágába, hol is legnagyobb szorgolammal folytatta vallási tanulmányait annyira, hogy 2 év alatt odáig haladott, hogy magasabb rabbi iskolák látogatására képesítettett.

A zsidó tanuló akkori helyzete nyomasztó volt: ő nem csak a világi tudományok teréről volt leszorítva, hanem még saját felekezete magasabb vallási tudományát sem volt alkalma rendszeren tanulmányozni, hanem semminárium hiányában a rabbinusok tartottak felsőbb vallási, jobban mondva thalmud-iskolákat, hová a tudni vágyó zsidó-ifjak kivétel nélkül, a szegények mint a gazdagok, zarándokoltak; mit sem számítván szülei segélyezésére, hanem csak arra iparkodtak, hogy a leghíresebb rabbik iskoljába járhassanak. Az ilyen tekintélyes rabbtól nyert diplom aztán a legbiztosabb ajánlat volt papi állomás elnyerésére és gazdag házasságra. Sorsukat pedig az illető hitközségre, jószívűségű tagjaira bízták, kik is vallási buzgoságból ingyen asztalt terítettek a rabbijuk iskolájában magasabb vallási tudományok után buvárkodó ifjak számára.

Hazánkban számos ilyen iskolák voltak. Ó-Budán. Balassa-Gyarmaton, Verpeléten, Ungvárott, Pápán, Pakson, Nyitrán, Pozsonyban és más számos helyen. Eichberg tehát elhatározta magát, hogy ő a nagyhirű bold. Schreiber Móses iskolájába Pozsonyba zarándokol; honnét azonban anyagi segély hiányában nem sokára távoznia kellett. folytatván tanulmányait föl váltva az oda közel eső Nagy-Jóka, Galantha és Duna-Szerdahely községek a zsidópapi iskolában, hol is az akkoriban még ritkán talált zsidótanítók hiányában német nyelvbeni tanítás által tartotta fön magát, mely profán tárgyakat ő még otthon tanulván, csakis a késő éjjeli órákban gyakorolhatta, nehogy tanulótársai által elárultassék és magára a nagy mester haragját és büntetését vonja, ki is a profán tárgyakkal való foglalkozást, mint valami istentelen gonosz cselekedetet, a legszigorubb büntetés terhe alatt tanítványaitól megtiltotta. Innen ezen szomorú, de való tapasztalatok, hogy az orthodox rabbinusok nagyobb része legalaposabb vallás-tudományuk daczára műveletlenek.

Eichberg tehát tanítva tanult néhány évig, míg aztán elhatározta magát, hogy véget szakítson ilyen koplalási életmódnak, hol még a tanulás is bűnnek rovatott még és pedig tudomány utáni vágyát kielégítendő, elment Bécsbe, hogy ott a politechnikumban a kereskedelmi tanfolyamot bevégezve, magát mint könyvelő tisztességesen föntarthassa.

De hasztalan, a sors előtt még a hal méhében Jónásként sem bujhatik el a ember! „Kit az Istenek átkoznak, azt tanítónak teszik“ és ezen átok alul Eichberg sem menekülhetett. Ő a legjobb sikerrel végezte a politechnikum ezen 2 évfolyamát és élete szükségletei valami spanyol zsidó házában mint correpetitor tiszteségesen kezdett, de a sors mégis csak a tanítói pályára vezette.

Az akkori viszonyok és szokások szerint csak ritkaság volt a rendes könyvvezetés; még a leggazdagabb kereskedők is megelégedtek azzal, hogy követeléseiket és tartozásaikat naplóikban elszórva jegyezték, miért is Eichberg sem kaphatott könyvelői állomást, hanem elkerült Mosonyba, Magyarország akkori legnagyobb gabonapiaczának városába, hol is egy Unger nevezetű gazdag gabonakereskedőnél mint nevelő és könyvelő is talált alkalmazást, kinél szinte 2 évet töltött. Onnét aztán került Mező-Keresztesre, bizonyos Sugár nevű gazdag családhoz nevelőnek. Itt teljesen a tanításnak élvén szorgalmasan tanulmányozta a pedagógiai irodalmat, a midőn is elhatározta vissza utazni Tábor szülővárosába, hogy ott az egy évi tanfolyamból álló tanítói képezdét végezze.

Az ott nyert tanítói képesítővel ismét visszatért Magyarországra, minthogy itt egyáltalán gyéren voltak még akkoriban képesített tanítók, a zsidóság között pedig még hírért sem hallották az ilyen képesített tanítói madárnak, lévén a magyar zsidóságnak elég tág és jövedelmező tere a kereskedelmi pályán, sem hogy kényszerült volna gyermekét a négy fal közé szorított tanítói pályán való kenyérkeresésre nevelni; hanem annyira is inkább küldötték azokat a híres rabbiképző iskolákba, mitsem törődve azzal, vajjon megszerzik-e fiaiknak azon képességet, mely az élet szükségletek fedezésére oly annyira nélkülözhetlen, lévén Magyarországon a keresetnek elég tág kútforrása; azonfelül pedig különös szerencsének tekintette minden szülő, ha leányát híres jámbor rabbi iskolájából kikerült rabbijelöltnek nőül adhatta. Ezt aztán családotul tízenöt évig eltartották, míg valami pápi állomásra jutott, annak hiányában pedig valamely üzletben, mint bérlő, vagy kereskedő önállósították, hol bőven megélhetett. Zsidótanító, thalmud rabbi pedig csak akkor vált az ilyen elkényeztetett rabbijelöltre, ha a kereskedésben teljes hajótörést szenvedett és a kenyérkeresetre más módot már nem talált.

Természetesen csak a héber és thalmudot taníthatták, míg a világi tudományok tanítására rendszeren a Némethon, Cseh és Morvaországokból bevándorolt, otthon más pályán hajótörést szenvedett fiatal embereket fogadtak, kik is elég műveltséggel bírtak az itteni ifjuságot a szokásos német nyelven oktatni. Ezen külföldi tanítók aztán nálunk mint kereskedők megtelepedvén, műveltségüknél fogva nagyon is tulszárnyalták az itteni tudatlan zsidókat a kereskedés minden ágában és ezekből származtak a régi gazdag zsidócsaládok.

Ebből magyarázható, hogy előbbi magyar-zsidók nagyobb része, dacára annak, hogy a néppel mindig a legjobb viszony és egyetértésben éltek, nem igen magyarosodtak; minthogy bevándorolt külföldi tanítóktól csakis német nyelven tanítottak, a magyar nyelvből alig annit sajátíthattak el, amennyi a közlekedéshez okvetlen nélkülözhetlen volt, a magyar irodalom helyett pedig a németet mint anyanyelvét ápolta. Ezen külföldi tanítók bevándorlása nagy kulturális haszonnal volt az itteni zsidóságra nézve, minthogy némi műveltséggel bírtak és úgy szólván erős gátot képeztek az akkor divatos vallási fanatizmus és obscurantizmus elterjedésének. Ők voltak a nép modern tanítói és a világosság terjesztői, tehát csak

hálásan emlékezhetünk meg róluk Talán állithatnám, hogy mindazon vidékben, ahol tanítottak, megvetették alapját a mostani haladó zsidópártnak és egyengették a talajt. A német zsidó tanítók ezen számos bevándorlása mindaddig növekedett, míg az ötvenes években Bach-Thun korszakával tetőpontját el nem érte. Midőn a kormány korlátlan hatalmával 1851-ben ráparancsolta a zsidókra, hogy alakítsanak hitközségeket és azokban iskolákat, ezek vadgombaként keletkeztek. A tanítók állása ugy erkölcsi mint anyagilag tetemesen javult. A kormány fölállított tanítói képezdéket; az idős szolgálatban levő tanítók megvizsgálására minden megye székhelyére vizsgálóbizottságokat nevezett ki az illető helytartói iskolatanácsos elnöklete és vezetése alatt; ellenőrizte a kinevezéseket, hogy csakis képesített tanítók legyenek alkalmazva; az alkalmazott tanítókat magasabb tisztrangba helyezte és oltalmazta szigoruan a nép minden visszaélései ellen. Anyagi helyzetüket még az által is emelte, hogy csakis olyan minta oskolák nyerhették el a nyilvános jogot, hogy t. i. azok negyedik osztályát végezett tanulói átmehettek a középiskolába, melyek alapítványok vagy más biztosíték alapján magukat tanítók teljes fizetésükkel nyugdíjaztatására lekötöztették. A tanítók ily biztosított, tekintélyes állása, ugy mint a képesített tanítók hiánya, eléggé serkentették aztán a német tanítókat, hogy seregenként a legjobban jövedelmező állomásokra hozzánk pályáztak.

Igy történt, hogy a kormány által kezelt magyar zsidó iskola alából fölállított 5 minta iskola és izr. tanítóképezde tanítói személyzete majdnem kivétel nélkül német tanítókból recrutáltatott.

Képezde végzett képesített magyar zsidó tanítók csakis aztán váltak a sok rabbi iskolai tanulók némelyikéből, amidőn a tanítói állás becsületes kenyérkereseti mód lett; kik is ott hagyták az obcurantismus sötét örvényébe vezető ódujukát, hogy a már berendezett képezdében szokott szorgalommal maguknak a tanítói pályára szükséges tudományokat elsajátíthatták. Ezt tettem én és számos tanuló társam, a melyekből aztán derék tanítók váltak. Bocsánat ezen eltérésemért. Ezzel egy talán nem éppen érdek és érték nélküli vázlatot kívánnék nyújtani ugy a magyar zsidótanítók története, valamint a magyar zsidóság történelmi kulturképéhez.

Mennyivel örvendetesebb, egészen átváltozott, a haladás követelményeinek tökéletesen megfelelő tényekkel találkozunk most, csak egy harmad évszázad lefolyása után, e téren! Hala az általános haladásnak és a szabadság szeretetének; mióta a tudomány varázsereje a tudatlanság sötét felhőjét eloszlatta és Európaszerte a világosság hajnalpirja hasadozni kezdett, nálunk is a zsidó tanuló előtt a vaskapuvall lezárt volt tudományos paloták megnyitattak, annak minden zugába seregenként özönlött a tudomány után szomjazó zsidóifjuság, és képességénél fogva kifejtett szorgalma által csakhamar tért hódított magának a tudomány minden ágában. Nem csak bonczterem a sötét, bűzös falai közt találjuk őket buvárkodni, hanem még az egyetem tekintélyes tanári székekben is méltó helyet foglalnak el. (Marczali, Kármán, Simonyi, Bánóczy, Schnitzler stb.) Ott működnek a jogi, mérnöki, irodalmi, sőt a politikai diplomacziái téren és (Dóczi Lajos es. kir. oszt. tanácsos a külügyi miniszteriumban) mint jeles szaktudományos hazafias férfiak. És ezen óriási szellemi haladásnak megalapítója ki volna és lehetne más mint a szerényben, de korszerűen és hazafiasan működő elemi és középiskolák, melyek mint alapvető tanintézetek sok szunyadozó tehetséget ébresztettek és fejlesztettek tanulóik között a haza

szent céljaira. Ezen irányban működött és buzgolkodott E mint értelmes, szakképzett tanfériu; itt szerezte magának ezen általánosan hervadhatlan érdemeket.

Ő ugyanis mint képezdevégzett és a kereskedelmi szakmából képesített tanító jött vissza Magyarországra. Nevelősködött néhány évig Lovas-Berényben és Nagy-Kanizsán Strasser V. előkelő nagykereskedő házában, hol is főképen a könyvelés és a kereskedelmi számtanbani alapos oktatása által nem sokára általános elismerést nyert és oly hirnévre kapott, hogy e város több jómodu szülők által (Bakonyi, Blau, Sommer, Engländer, Strasser L. D. stb.) fölkeretett gyermekeik tanítására. És ezen bizalom, melylyel Eichberg az akkoriban több előkelő gazdag házakban nevelősködő tudományos collegái között kitüntette, alapította meg az ő anyagi jólétét és erkölcsi tekintélyét.

Valamint a jó termő földbe hintett egészséges gyümölcsmag csakhamar gyökeret ver, törzset hajt, ágait szétterjeszti és gazdag gyümölcsöt terem még a késő nemzedékek élvezetére, ugy a szakképzett, szorgalmas tanítói működése is, ha jó talajt talál, tündökölő napfényként terjeszti jótékonyan ható fölvilágosító eszméit és ezek gyökereket vernek késő nemzedékek tejesztése és civilizálására. Eichberg akkori növendékei, kik most mint képzett, tekintélyes, haladó férfiak nemcsak saját hitközségük hajójának vitorláit vezetik biztos erős kezekkel, hogy azt a felekezeti viszálykodás által hazánk zsidósága közt támadott vihar haladásában ne akadályozhassa, minthogy a nagy-kanizsai izr. hitközség nemcsak anyagilag, hanem ugy egyháza, mint iskolája és több jótékony intézményének vezetésénél fogva kimagaslók és bátran sorakozhatnak még hazánk határain túl levő tekintélyes haladó izr. hitközségek közt, hanem a városi ügyek korszerű haladásában is mint intelligens férfiak és jó hazafiak tevékeny részt vesznek. Gelsei Guttmann, Ebenspanger, Hirschl E. Vidor, Maschankzer, Bachrach, stb.

(Vége követk.)

Boronkai Károly,
okl. főtanító.

Irodalom.

— A hazai zsidó irodalomban örvendetes jelenség gyanánt a „Magyar zsidó szemle tűnik fel.“ Ezen, a tudománynak és a zsidóságnak szolgálataiban álló, kitűnően szerkesztett havi folyóiratnak még csak 5. száma jelent meg és máris annyira meghonosodott a mivelt zsidó körökben, hogy alig nélkülözhetik.

Szerkesztők: Bacher Vilmos a rabbiszeminárium tanára és dr. Bánóczy József gymn. tanár és egyetemi magántanár. Munkatársaik közt találjuk az ország legkitűnőbb zsidó tudósainkat, m. pl. Dr. Kohn, Dr. Kayserling, Dr. Goldziher, Dr. Kármán, Dr. Kaufmann, Dr. Kohut, Dr. Löw, Hochmuth, Dr. Bloch, Kiss József, Palóczy stb. Azonkívül számos külföldi tudós kitűnő dolgozatai emelik e folyóirat tudományos és irodalmi becsét.

A „Zsidó Szemle“ állandó rovatai ezek: Tudomány, irodalom társadalom, értesítő, kutfők és vegyesek.

A májusi füzet (10 iv nagy 8 rét) tartalma a következő:

Tudomány: Bloch Henrik, A zsidók ősei és a hikszoszok. Astruc Arisztid. A antisemitizmus eredete és történeti okai. II. **Irodalom:** Balogh Armin. A messiás. Irodalmi holmi. **Társadalom:** Wittmann Mór. A magyar házassági jog egy új bonyodalma. Kohn Sámuel, Népszerű irodalmi vállalat. Palóczy Lipót, A műveltség állapota Magyarországon, különös tekin-

tettel a zsidókra. IV. **Értesítő**: Országvilág. — Schwarz Adolf. A bádeni községek szervezete. — Maybaum Zsidmond, Rabbigyülekezet Berlinben. **Tanügy**. — A hitoktatás normal-tanterve Németországban. Kuffók: Ritualis vérvád a mult században. Közli Kohn Sámuel. **Vegyes**: Irodalmi hírek. — Zunz Lipót. — Az Institut. A magyar zsidó szemle, a nagy szünetet kivéve, minden hónap végén legalább négy ivnyi tartalommal jelenik meg s előfizetési ára egész évre 6 frt, rabbiknak 3 frt. Előfizetések a Magyar zsidó Szemle kiadó-hivatalába, Budapest, Athénaeum, Ferencziek-tére küldendők. A Magyar-Zsidó Szemle szellemi részét illető közlemények a szerkesztőséghez, VII. Csengery-utca 22., czimzendők.

— Az **„Ezeregy Éjszaka”** 6. és 7-ik füzetei is megjelentek immár sb eküldettek hozzánk. (Nádor Kálmán könyvkiadása Budapesten, Károly-körut.) Tartalmuk a legérdekesebb és remekebb mesék egyike, melyet emberi képzelődés valaha csak kigondolt: **A három Kalender és az öt bagdádi asszony története**. Némi történelmi háttére is van e mesének, s Harun Arresyd Kalifa, az arabok „Mátyás királya” először lép föl benne, mint szereplő egyeniség, nagy vezirével Dzsafárral s Mezurral az eunuchok fejével. Nincs itt helyén, a „mesének” „meséjét” adnunk, csak annyit jegyzünk meg, hogy ugy az kerekdedsege mint erős cselekvénye; változatossága és tanulságos volta, magasan felül emelik az egyszerű „mese” színvonalán s élvezetessé teszik mindenkinek.

A csinos két füzetet számos szép illusztráció disziti; legkiválóbb francia művészek mesteri rajzai.

Nem mulaszthatjuk el ismételve fölhiyni a t. közönség figyelmét e jeles vállalatra. Kiadójának komoly törekvése, hogy jót adjon; a mű klaszszikus becses fordítása nyelvének választékossága egyaránt megérdemlik a pártolást.

Előfizetési ár bérmentes küldéssel: 10 füzetre 2 frt. 30 kr. 20 füzetre 4 frt. 50 kr. Egy füzet ára 25 kr. A teljes mű 36 füzetből fog állani.

— Megjelent: **Földrajzi vezérfonal iskolai és magánhasználatra**. Irta Erdődi János tk. igazgató. Negyedik átdolgozott kiadás kilencz térképpel. Bpest. Fraklin-Társulat 1884. Ára 40 kr.

Vegyesek.

— Figyelmeztetjük a t. olvasót e lap hirdetési rovatára.

— Az Izr. siketnémák orsz. intézete f. hó 25-én tartotta ünnepeyes évi zárvizsgáját. Az intézetben, melyre nem csak hitfelekezetünk, hanem az ország is méltan büszke lehet 59 szerencsétlen teremmény van elhelyezve, kik az igazgató, három tanító és három tanítónő által hat osztályban tanittatnak. A vizsgánál bemutatott eredmény meglepte a hallgató közönséget és az adott feleletek gyakran feledtették velünk, hogy nem ép-érzékű gyermekek vizsgáján vagyunk. A vizsgálat befejezése után a vendégek az intézeti helyiségeket szemlélték meg és kellemesen hatolt rajuk az ott tapasztalt rend és tisztaság. Csak azt sajnáljuk, hogy a nagy közönség ezen intézetet nagyobb pártfogásban nem részesíti és így áldásdus működését nem végezheti oly széles körben, mint az különben tehetné.

— A pesti izr. hitközség, fiuiskolájának nagy disztermét templommá alakítatja át, melyben a fővárosi középiskolai zsidó fiatalság számára szombaton és ünnepnápokon isteni tisztelet fog tartatni. Ez egyike azon

ujabb időben határozatba ment intézményeknek, melyekkel az előjáróság Wahrmann Mór lelkes kezdeményezése folytán, a hitoktatás emelését czélozza.

— **Altmann Mór**, nagykanizsai tanító-egyesületünk buzgó tagja, lapunk szorgalmas és tehetséges munkatársa, folyó évi június 1 én oltárhoz vezeti Verbón, Veisz Szerephin urhölgyet. Üdvözljük a fiatal házaspárt szép frigyéhez.

Egyleti élet.

Május hóban fizettek tagdíjat:

Blitz Sámuel, Érsekujvár	1 frt.	Guttenberg Sámuel, T. Lök	1 frt.
Buxbaum Henrik, Pozsony	3 »	Leitersdorfer J., L.-Rózsahegy	2 »
Dr. Conné József, Arad.	2 »	Neufelv Gusztáv, Érsekujvár	2 »
Décsi József, Érsekujvár	2 »	Pollák Samu, N.-Zombor	2 »
Fürth Samu,	3 »	Reisz Izsák, Dojcs	2 »

Szógyi Ignác, Vágbesztercze 2 frt.

— A közp. választmány f. é. május hó 12-én ünnepélyes ülést tartott néhai **Lederer Bernát** emlékének tiszteletére. A megdicsőült nevére kezelt 1000 frtnyi alapítvány ez évi kamatai (50 frt.) az alapító-levél módzatainak szoros figyelembevételével Bassó Vilmos, bajai tanítónak odaítéltettek.

Az emlékbeszédet **Lederer Ábrahám** tanár ur tartotta szokott paedagogiai tudományosságával. E tanulságos beszédjét lapunk jelen számában egész terjedelemben közöljük.

Üzleti jelentés.

Az „Assicuracioni Generali“ 1883. évi üzletének jelentéséből a következő igen kedvező adatok szolgáljanak bizonyítéku annak, mennyire érdemli e minden tekintetben közhasznú intézet a nagy közönség bizalmát.

Két irányban működik ezen intézet és mindkét irányban nagyszerű eredménnyel. A tűz-, szállítvány- és jégbiztosítási üzletében a bevételek 13.263,918 frt és 14 krra rugtak; a kiadások pedig 12.975.451 frt 49 krra. Tehát tiszta nyereség 288.466 frt 49 kr. Egyedül károkra 5.697.521 frt és 53 kr. tétetett folyóvá.

Az életbiztosítási osztály még nagyobb forgalmat mutat fel. 20.545.353 frt 84 krnyi bevételek és 20.282.400 frt 70 krnyi kiadásoknál, melyek közt halálesetre, a megélés esetére szóló biztosításokért, valamint járadékért összesen 1.844.653 frt és 60 kr. fizetett ki, a nyereség 262.953 frt és 14 kr. Már ezen pusztá számok valamint vagyon-kimutatása (32.974.442 frt 82 kr.) eléggé bizalomgerjesztők a biztosító közönségre nézve. Ez intézet magyarországi vezérügynöksége Budapesten az intézet saját házában Dorottya u. 10 szám alatt van.

Szerkesztői posta.

Katz H. L. Szt.-Miklós. Rajzfüzeteit megkaptuk. Köszönjük.

Nyom. GARAI MÓR, Budapest, Károly-körut 3. Huszárház.